HAMDIJA KREŠEVLJAKOVIĆ

MORIĆI

PRILOG POVIJESTI SARAJEVA

SARAJEVO 1935

I.

Prvi Morići

Lijepom broju bosansko-hercegovačkih porodica i pojedinih njihovih članova očuvao se spomen u narodnim pjesmama. Češće se spominju prezimena, a rjeđe dolazi ime i prezime. Od tih porodica neke su još uvijek brojne, od nekih opet živi samo po koji član, dok su neke potpuno izumrle. Nekoliko uglednijih sarajevskih porodica spominje se pretežno u ženskim narodnim pjesmama. Evo jedne kratke pjesme u kojoj je nabrojano trinaest sarajevskih porodica:

Pivo piju age Sarajlije
Na Ilidži pokraj Željeznice.
Dva Morića i dva Džindžafića,
Sa Bistrika do dva Dženetića,
S Čobanije dvije Turhanije,
S Ceirdžika dvije Muzdedžije,
Iz Žabljaka do dva Vatrenjaka,
Sa Kovača dva Halilbašića,
A sa Mlina dvije Turnadžije,
Iz Potoklinice dvije Penjave,
Sa Vratnika dvije Tahmiščije,
Sa Hiseta dvije Odobaše,
S vrh Bistrika Kuna Hasanaga,
Sa Bjelava Pinjo bajraktare.

Osim u ovoj spominju se ove porodice i u drugim pjesmama u kojima nalazimo i više drugih porodica kao Fazlagiće, Odžaktane, Sabure, Bakareviće, Šame i još neke iz novijeg vremena.

Od osamnaest porodica, spomenutih u narodnim pjesmama, trećina ih je potpuno izumrla i to Fazlagići (1783), Odžaktani (1815), Sabure (1867), Penjave (1909), Džindžafići (1921) i Dženetići (1928), dok od Turhanija živi još samo Ibrahimbeg, a od Muzdedžija i Turnadžija danas su na životu po dva muška člana. Sva je prilika da Kuna Hasanaga nije historijska ličnost, jer ni o njemu ni o porodici Kuna u Sarajevu ne n.uloh traga u poznatim mi izvorima.

Od svih tih sarajevskih porodica najviše se pjeva o *Morićima* i to ne samo u Sarajevu nego i po ostaloj Herceg-Bosni. Njihovim se imenom zove još i danas jedan han Gazi Husrevbegova vakufa u Sarajevu koji je, zbog toga što leži u srcu čaršije, poznat po cijeloj zemlji.

Pogibija dvaju braće Morića, opjevana u narodnoj pjesmi, desila se 1757 i odmah iza toga nastala je i ona dirljiva pjesma o tome događaju, koja se i danas pjeva. Ta je pjesma potakla poznatog našeg književnika Jakšu Kušana na pisanje uspjele drame „Dva Morića dva Pašića."

Ferman od početka reb. I. 1135 (oko 10 prosinca 1722)[1] najstarija je poznata isprava u kojoj se spominje porodica Morića, a upućen je na bosanskog vezira i sarajevskog kadiju. Ovim se fermanom podijeljuje dozvola Mustafagi Moriću za gradnju jednoga mlina u Sarajevu kraj Careve ćuprije u Donjim Tabacima. Tu je Morić sagradio mlin od devet vitlova, koji je

---

[1]) Original ovoga fermana u Asimage Morića

radio sve do pred okupaciju, a propao je prigodom bujice Miljacke 1870. Nedavno nestade i onog sokačića kojim sa iz Aščiluka dolazilo do mlina.

Iz raznih isprava se zna, da je Mustafaga Morić bio sin Hasanagin i da je bio jeničar u časti serdengečdije, a bio je oženjen Aminom kćerkom nekog Ahmedage, a unukom Ibrahimaginom. S njom je imao tri sina: Mehmeda, Ibrahima i Aliju i kćer Atiju. Umro je koju godinu prije 1756 i pokopan kraj munare Vekilharčove džamije. Mjesto natpisa uklesana je sablja na spomeniku iznad glave. Spomenuti mlin naslijedili su sinovi Mehmed i lbrahim.

Asimaga Morić, sada najstariji živi član ove porodice, pričao mi je u travnju 1938. da je Mustafagina žena Amina imala brata koji je bio paša i da je on jednoga dana posjetio sestru u staroj Morića kući[2] u Vekilharčovoj mahali i kako je tom prigodom, otpasavši sablju, natakao gajtan na vrat Mehmedu i Ibrahimu, a Aliji udario šamar i kad ga je Amina upitala šta to radi, rekao joj je da šuti i da će joj donijeti vode iz Toplika da se napije, što je i učino. Neko je to kasnije Amini protumačio, kako će joj ona dva sina biti udavljena, Alija će mlad umrijeti, a ona će piti vodu da goni muku sa srca. Koliko je ovo pričanje istinito, naravno se ne zna, ali je istina, da je Alija umro kao mladić koju godinu prije 1757, a te su godine bili udavljeni Mehmed i lbrahim. To su ona dva Morića o kojima se još i danas pjeva. Oba su bili age, sigurno serdengečdije kao što im je bio i otac, Meh-

---

[2]) To je bila velika kuća s muškim i ženskim odjelenjem, prava aginska kuća. Muško je odjelenje izgorilo negdje iza 1857. U toj su kući stanovali Morići sve do iza okupacije. Sada je ona vlasništvo Suljage Kamenice.

medaga je prije 1756 obavio hadž i tako postao hadžija, ali je u narodu bio bolje poznat pod imenom Pašo, a tako ga zovu i pjesme. Ovaj nadimak nalazi se i u jednoj ispravi iz 1773[3]. Oba su bili i oženjeni, ali ne znam iz kojih su im porodica bile žene. Po pričanju Ašimage Morića, Pašina je žena bila oproštena robinja i to Arapka i nakon što je obudovila, preudala, se za nekog Sarajliju, a kako su djeca iz toga braka bila crne masti, prozvana su Gore. Prema tome ta bi Arapka bila pranana današnjih Gora. Asimaga zna, da je iza Ibrahimage Morića ostao sinčić Mustafa od nekoliko mjeseci, dok Pašo nije ostavio potomka. To isto saznajemo i iz jedne isprave napisane 17 godina kasnije. Prema tome svi današnji Morići potomci su ovog Mustafe.

Ovdje ću ukratko iznijeti kako je došlo do pogibije braće Morića.

Godine 1747 zavladaše u Bosni, a naročito u Sarajevu, neredi i pobune. Ta anarhija trajala je punih deset godina, a nastala je deset godina nakon one rijetke jednodušnosti i besprimjernog sklada između Bošnjaka i bosanskog vezira, što se pokazala pri obrani zemlje od austrijske navale. Suvremeni kroničar Mula Mustafa Bašeskija zabilježio je, da su te nerede po svoj prilici skrivile paše, koji su počeli tlačiti siromahe i progoniti ih, što je ponukalo sve građane, iz milosti prema siromasima, suprotstaviti se protiv paša i njihova nasilja. "U Sarajevu se počela sastajati svjetina na zborove i tu birati poznate bašeskije i ajane[4] za vođe i zdušno ih pomagati u borbi protiv

---

[3]) Sidžil 15, str. 30.

[4]) Bašeskija je isluženi jeničar (veteran), a ajan je neka vrsta gradskog tribuna.

paša." Izgleda, da su u to vrijeme osobito oživile kahve, gdje su se vođe sastajale sa svojim pristašama. Priređivali su se i zajednički teferiči u istu svrhu. "U tom vremenu nije se poštivao ni paša, ni zapovijednik, ni kadija, pa čak ni ulema, no su se ajani i bašeskije stali miješati u upravne poslove, tobož da štite narod od pašinskih nasilja, primjećuje naš kroničar, i da ne daju pristupa mubaširima, te su po svoj Bosni uvrstili malo i veliko, kao i neke serhadlije, dapače i neke kapetane u jeničare i pod imenom jagmurluk akče sakupili u narodu silu novaca." Ali ta jednodušnost nije dugo potrajala. Došlo je do međusobnih borbi i prolijevanja krvi. Do 150 ljudi platilo je životom u samom Sarajevu. Po predaji zavadili su se u Sarajevu Morići i Halilbašići, a njihove pristaše borili su se kao dvije neprijateljske vojske. Još pred 35 godina vidjele su se na vratima Halilbašića kuće[5] rupe od pušćanih taneta.

Napokon su ovi nemiri dodijali mirnim Sarajlijama i nekoliko se trgovaca sporazumi sa gradskim zapovjednikom Mehmedagom, te prevarom dozovu u agin konak bašeskiju desetoga odjela Sari Murata te ga zatvore i Mehmedaga ga u zatvoru svojom rukom pogubi.[6] Desilo se to 12 džum. II. 1170 (4 ožujak 1757). Čuvši za to njegove pristalice, navale slijedeći dan na konak i usmrte šestoricu trgovaca. Suvremena nam kronika kaže, kako je je dan 5 ožujka 1757 bio blag, bez studeni i snijega, kako se to početkom ovoga mje-

---

[5]) To je ona ista kuća u Halilbašića ulici u kojoj je danas ženski mekteb, a otkupio ju je i renovirao rahmetli Mujaga Bičakčić.

[6]) Prilikom ekshumiranja grobova u dvorištu H. Idrizove džamije pisao je jedan sarajevski dnevnik da je tu i grob Sari Murata, ali to ne odgovara istini.

seca često dešava i kako su se iza ićindije (oko 4 sata po podne) navukli crni oblaci i kako je noću napadao toliki snijeg, da nijedan od ubojica nije mogao nikud umaknuti. Građani, koji su se zgražali nad ubojstvom onih trgovaca, sakupe se sutradan i pohvataju kolovođe — njih 23 — i odvedu u grad (tvrđavu). Tu su svi podavljeni Po onovremenom običaju svako je iz-

vršenje smrtne kazne oglašeno Sarajlijama jednim topovskim hitcem. Među ovim nesretnicima bijahu i dva brata Morića: Hadži Mehmedaga (Pašo) i Ibrahimaga Mehmedaga Halilbašić, valjda kao zaim, odveden je u Travnik i ondje pogubljen. Time je učinjen kraj desetgodišnjoj anarhiji u Sarajevu.

Jedino smrt braće Morića opjevala je narodna pjesma, a spjevao ju je po svoj prilici neko od njihovih pristaša. Jedino je njima neko uzidao spomen-

ploču u zid dvorišta Vekilharčove džamije, koja i danas stoji, a natpis na njoj u prevodu glasi:

> "Braći Morićima, Hadži Mehmedu i Ibrahimagi, puhnuo je iznenada smrtni i gorki vjetar te obojicu usmrti za čas. Ostaviše majku punu žalosti, a njima neka Bog učini milost. S jednim uzdahom napisa se datum. — Njima bi vječita pogibija 1170."

Pjesma i spomen-ploča pokazuju naročitu pažnju spram Morića, no čime i kako su oni jedini to zaslužili, ne zna se. Do naših se dana očuvale još samo dvije ovakve spomen-ploče, jedna je u zidu Buzadžića džamije, podignuta u počast slavnog učenjaka H. Husein ef. Muzaferije, a druga u zidu dvorišta džamije Hodže Kemaludina u počast H. Sulejman ef. Musića.

II

Pjesma o pogibiju braće Morića

Koliko mi je poznato, zabilježeno je deset varijanti ove pjesme, a po mom mišljenju, najljepša je ona što ju je prije 33 godine zabilježio Ivan Marunović u Sarajevu od postolara Muharema Porče, a glasi:

Ferman dođe iz Stambola,
Bujruntija iz Travnika,
Baš u šeher-Sarajevo,
A na ruke Dizdar-agi,
Da hvataju dva Morića,
Dva Morića, dva pašića,
Morić Ibru, Morić Pášu;
Da hvataju, da ih vežu,
Da ih vežu i osude , . . (a).[7]
Sultanu su dodijali,

Po tužbama iz Travnika,
Iz Travnika od vezira,
Da Morići, odmetnici
Ne kabule ni sultana,
Ni sultana, ni vezira,
Nit' i kaki gospodara,
Veće sami gospodare,
Gospodare kako hoće . . . (b).
Kad vidio Dizdar-aga
Što mu kaže bujruntija,
Hršum čini haskeriji,
Da hvataju dva Morića,
Da hvataju, da ih vežu,
Da ih vežu, da ih vode
Pravo gradu u tavnicu,
Gdje no Dizdar brzo kroji —
Ko omrkne, ne osvane ... (c)
Uhvatiše dva Morića,
Uhvatiše, savezaže,
Savezaše, povedoše,
Baš kad majka pitu suce: —
U ruci joj oklagija,
A u drugoj zlatan ibrik;
Haber dođe staroj majci,
Da Moriće uhvatiše,
U tavnicu povedoše . . . (d).
Kad to čula stara majka,
Sve je jadna pobacala,
Po avliji, po kaldrmi —
Oklagiju prelomila,
Zlatan ibrik ulupila,
Pa poletje iz avlije,
Bosonoga, gologlava,
Figanj čini, kose čupa,

Vas Hal-mejdan rasplakala . . . (e).
Pa eto je u Sarače:
„Jazuk vama svi Sarači!
Što pustiste dva Morića?
Što mi jednog neoteste,
Ili kako izmoliste ?
Ko će mene utješiti ?
Ko li staru prigledati?"
Pišći stara kao guja,
I Sarači zaplakaše . . . (f).
Otlen pođe uz Kovače,
Ruke lomi, a govori:
„Jazuk vama svi Kovači!
Što pustiste dva Morića?
Što mi jednog neoteste,
Ili kako izmoliste?
Ko će mene utješiti ?
Ko li staru prigledati?
Teško meni jadnoj majci! . . ." (g).
Opet leti stara majka
Pravo brdu uz Kovače,
Dok je stigla Dizdar-agu,
Di joj vodi oba sina,
Oba sina savezana
Sinđirima debelijem.
Bir ih stiže jadna majka,
Bir ih stiže, pred njih pade,
Pred njih pade — molit stade . . . (h).
Lijepo moli stara majka:
„Bogom brate Dizdar-aga,
Pusti meni jednog sina,
Pusti meni ja li Ibru,
Ja li Ibru, ja li Pášu,
Išći mala! koliko ćeš?

i1' čifluka, ili kmeta?
Ili voliš suha zlata ?
Samo jednog daj mi sina! . . . (i).
Ako li mi pustit ne ćeš,
Kunem ti se dinom mojim,
A i postom ramazanom
Zaklinjaću nebo, zemlju —
Učiniću tešku dovu,
Ni kad mira biti ne će
Ni sultanu, ni veziru,
Dok nad Bosnom oni budu,
A ni tebi dobra nije! ..." (j).
Kad to čuo Dizdar-aga,
Progovara staroj majci:
„Vrat' se natrag stara majko,
Pustiću ti oba sina,
Oba sina bez đinara".
Prevari se stara majka,
Prevari se, pa se vrati;
Ciče-halke u sinđira —
Povedoše dva Morića ... (k):
Kad su bili na Jekovcu,
Progovara Morić Ibro:
"A borati Dizdar-aga,
Zastavi der nubečije,
Oprosti mi b'jele ruke,
I dodaj mi tamburicu,
Da pogledam po Saraj'vu,
Nebi li mi lakše bilo!" . . . (l)«
Kad to čuo Dizdar-aga,
Zaustavi jasakčije,
Naokolo nubečije,
Oprosti mu b'jele ruke,
Dodade mu tamburicu.

Ja da vidiš Morić Ibre,
Kad se lati tamburice —
Pritegnu joj tanke žice,
Pa zakuca i zapjeva —
Sitno kuca Morić Ibro,
Sitno kuca, jasno pjeva: . . . (m).
"Dunjaluče, golem ti si!
Sarajevo, sehir ti si!
Baščaršijo, gani ti si!
Ćemalušo, duga ti si!
Latinluče, ravan ti si!
Tašlijanu, širok ti si!
L'jepa Maro, l'jepa ti si!!
Dosta si me napojila,
Od dušmana zaklonila,
Vakat došo valja mrijeti!! ..." (n).
Opet Ibru savezaše,
Savezaše, povedoše,
Morić lbru, Morić Pâšu,
I u grad ih dovedoše,
U tavnicu zatvoriše.
Kad je bilo po akšamu,
Progovara Dizdar-aga:
"Izvedite dva Morića,
Donesite svilen gajtan! . . ." (o).
Izvedoše dva Morića,
Donesoše svilen gajtan,
Udaviše Morić Pâšu;
Sve to gleda Morić Ibro.
Progovara Dizdar-aga:
"A borati Morić Ibro,
Jel' ti žao tvoga brata?"
Progovara Morić Ibro:
"Jes' mi žao moga brata!

Još zalije stare majke!! . . ." (p).
Udaviše dva Morića,
Pred kapiju izbaciše
I dva topa opališe.
Kad to čula stara majka,
Poletjela stara majka —
Kad je bila na kapiju,
Al' joj leže oba sina,
Oba sina udavljena ;
Na nogama bukagije,
Na rukama lisičine,
Oko vrata svilen gajtan,
Kad to vidje stara majka
Od jada joj srce puklo.[7]

Ovo je ujedno i najdulja pjesma (160 stihova). Još i danas se pjeva u Sarajevu, naročito kad se pri čaši sastanu malo starije sarajevske bekrije, koje uživaju u našim starinskim pjesmama. Uz harmonike pjevao je najljepše ovu pjesmu u zadnje doba rahmetli Ašim Lopardija,[8] a od trećeg decenija prošlog do početka ovog stoljeća bijahu na glasu pjevači ove i mnogih drugih pjesama Porče i to Hasan i njegovi sinovi Mehmed i Abdija i Mehmedovi sinovi Abid i Muharem,[9] Hasan je pjevao uz violinu, a ostali uza saz.

---

[7]) Kod stihova a, b, c. i t. d., koji su označeni, pjevač je uvijek podigao više glas i otegnuo slogove, a osobito zadnji i onda ostao, da odmori grlo, dok saz neprestaje nikako. Ovo je primjedba Marunovićeva. (a) 7

[8]) Asim Lopardija, zanatom postolar, pjevao je preko 30 godina po svadbama i teřencima. Umro je 5. VI 1938.

[9]) *Hasan Porča* bio je zanatom zlatar, a pjevao je kod najviđenijih Sarajlija, naročito ga je sebi pozivao Ahmed Munib ef. Glođo da mu pjeva. Umro je 1876. Kao zlatar pozlatio je nekom Vražalici nekoliko cvancika, a ovaj ih je trošio pod du-

Tekst ove pjesme, kako ju je pjevao Lopardija, pribilježio je Šejh Sejfudin Kemura, a skoro je za polovicu kraći od Porčina (86 stihova).

Od sakupljača narodnoga blaga prvi je, koliko znam, zapisao pjesmu o Morićima Bogoljub Petranović i tiskao 1867 (45 stihova)[10] a iza njega Tordinac (15 stihova)[11], Blagajih (41 stih)[12], Hormann)[13], pa Marunović)[14], Kuba dvije (br 250 ima 31 a br. 846 ima 66 stihova)[16] Kemura[16], Odobašić (96 stihova).[17] Od Hörmannove pjesme očuvalo se samo nekoliko stihova u jednoj radnji Josipa Milakovića. Fragmenat od 16 stihova ove pjesme priopćio je Dr. Jozo Dujmušić u svom djelu „Nauka o pjesništvu (Sarajevo 1906, str. 85). Ne znam gdje je Dujmušić zabilježio ove stihove kao ni Odobašić svoju pjesmu, ali svakako je to prvi mo-

---

kate i kad je bio uhvaćen obijedio je Hasana, a Tahir paša osudi da se Hasanu otsijeku obje ruke. Te kazne spasio ga je Glođo, koji se tada desio na Kiseljaku, kuda je Hasanov brat Ahmed spremio sina Bajru da Glođu obavijesti o kazni i da ga zamoli za intervenciju.

Mehmed je bio također zlatar (umro 2. 11 1913)

Abdija je bio kazandžija (umro 18)7). Mehmedovi sinovi Abid i Muharem bijahu postolari, prvi je umro 1931, a Muharem je i danas živ i zdrav i njemu zahvaljujem ove podatke.

10) Srpskepjesme iz Bosne, knjiga I, Sarajevo 1867 6p. 354.

11) Hrvatske narodne pjesme i pripoviedke iz Bosne, Vukovar 1883, br. 31.

12) Hrvatske narodne pjesme i pripoviedke iz Bosne, Zagreb 1886, br. LIV.

13) Josip Milaković: Majka u našoj narodnoj pjesmi, Sarajevo 1896, str. 84-85.

14) Narodne pjesme, Zadar 1906, br. 1

15) Pjesme i napjevi iz Bosne i Hercegovine, Glasnik z. m. 1907 br. 249 i 250; Glasnik z. m. 1910 br. 846.

16) Sarajevske džamije, Glasnik 1910 str. 103.

17) Velika nova narodna pjesmarica, Zagreb 1936 str. 6-9.

rao učiniti podalje od Sarajeva, dok je vrlo vjerojatno da je Odobašićeva pjesma zapisana u Sarajevu ili negdje drugdje, ali od Sarajlije. Tordinčeva je pjesma iz Žepča, Blagajićeva iz Travnika, Kubine su iz Rogatice, Čajniča i Gacka, a ostale su iz Sarajeva.

Od ovih deset varijanti najljepše su i historiji najbliže Marunovićeva i Kemurina, a najslabija je Tordinčeva, koja se s historijom uopće ne slaže. Po toj su pjesmi svi Morići bili pohvatani, u grad odvedeni, novac im oduzet, a na plač i molbu Morića majke skupili su se mladi Barci te Moriće izbavili i majku im utješili. Ostale varijante znaju kao i historija, da su dva brata Morića uhvaćena, u grad odvedena i tamo pogubljena, a pored toga znaju i da im je majka nastojala da spasi bar jednoga sina. Iz tih se pjesama vidi, da im je majka bila tada udovica i da je imala samo ova dva sina. Imena obojice sinova znaju pjesme u Blagajića, Marunovića, Kemure i Odobašića, dok Petranovićeva spominje samo Ibru Dujmušićev fragment zna za trojicu Morića i nabraja ih pod krivim imenima:

"Tri Morića, tri pašića:
Morić Avdu, Morić Salku
Najmlađega Čejvan-agu"

Po ovim stihovima sudim, da Dujmušić nije mogao ovu pjesmu ćuti u Sarajevu nego negdje podalje od našeg šehera.

Kemurina i Odobašića pjesma počinje stihovima:

"Ferman stiže iz Stambola
Bujruntija iz Travnika",

a Marunovićeva kako već znamo:

"Ferman dođe iz Stambola
Bujruntija iz Travnika",

a ostale:

"Kad Moriće pofataše"

dok mi nije poznat početak Hörmannove pjesme. U Tordinca je:

"Sve Moriće pohvataše".

Po Bašeskijinoj kronici, kolovođe, a među njima i Moriće, pohvatali su oni građani koji su se zgražali nad ubojstvom onih trgovaca, dakle bez fermana i bujruldije, ali smrtnu osudu, što ju je izrekao kadija, potvrdio je vezir, koji je onda rezidirao u Travniku i bujruldijom naredio dizdaru da izvrši justifikaciju. Premda za ovo nemam nikakva dokumenta, navodi me na ovu tvrdnju praksa onoga doba u sličnim slučajevima.

Pjesma nam ne kaže gdje su i Kako su uhvaćeni Morići, a o tome šute i poznata vrela. U Odobašićevoj pjesmi se pjeva kako je u tu svrhu došao jenćehaja (mjesto kolćehaja) sa 30 drugova u Sarajevo i sakrio se pod ćupriju i kad su preko nje naišli Morići, jenćehaja je izletio i Moriće uhvatio, svezao i u grad otpratio. Tradicija, kojoj se može dosta vjerovati, kaže da su Morići uhvaćeni dok su klanjali ikindiju u Bakrbabinoj džamiji na Atmejdanu, što stajaše prema Ćumuriji ćupriji. Sve varijante osim Tordinčeve pjevaju, da je Morića majka pitu kuhala kad joj je stigao glas da su joj sinovi uhvaćeni. Na ovo primjećujem samo to, da se još do pred kojih dvadesetak godina od ikindije počinjala spremati večera, a pogotovo ako se večeri kuhala pita.

Pod jakom stražom otpraćeni su Morići u tvrđavu. Četiri varijante znaju da je na čelu te straže bio kolćehaja, što je vrlo vjerojatno, a u dvije (Petranović i Marunović) stoji da je tu službu obavio dizdar. Ali ovo ne će odgovarati istini, jer to nije bila dužnost dizdara.

Njegova kompetencija nije sezala van zidana grada. Dizdar je mogao ući u pjesmu samo stoga što se bez njegova znanja nije mogao niko u gradski zatvor staviti, iz njega pustiti, a on je određivao i ljude iz gradske posade koji su obavljali smrtne kazne, ali samo u tvrđavi. Prema Kubinoj varijanti br. 250 Morići su u vlasti Mahmud pašinoj, a prema br. 846 Dželal pašinoj. Iz Hormannove pjesme razabire se da je sudbina Morića u rukama nekog Osman paše, a u grad ih prati kolćehaja. Onoga vremena bio je bosanskim vezirom Sapasalan Ćamil Ahmed paša, ali njega ne spominje nijedna varijanta.

Morića majka je nastojala spasiti oba ili bar jednoga sina i vjerojatno je kušala da koga od organa vlasti i podmiti. Neki joj po ovim varijantama i obećavaju samo da je se riješe. Kolćehaja u Hormannovoj pjesmi upućuje staricu Osman paši da njega moli, u Blagajićevoj isti odgovara na njene darove:

"A Boga mi stara majko,
Da mi dadeš Sarajevo,
Ne pušćam ti dva Morića".

U Kubinoj pjesmi br. 250 zatvorili su kovači svoje dućane i u ime Morića majke molili Mahmut pašu da joj pusti oba sina, a on im odgovara:

"Ja ne smijem od sultana,
Jer je meni ferman došo,
Jal Moriće ili mene".

Interesantno je, da je u drugoj pjesmi ove zbirke (br. 846), zabilježenoj u Gackom, prikazan strogi i okrutni Dželal paša susretljivim i tako slabim vezirom da ga ni njegove delije ne slušaju. Tu se pjeva:

"Pa zavika stara majka,
Stara majka dva Morića:

Bog vam babo Dželal pašo,
Pokloni mi oba sina,
Ako ne ćeš oba dati,
Podaj meni jednog sina,
Da se majka razgovara.
A veli joj Dželal paša:
Hajde kući, stara majko.
Ja ću pisat svome caru,
Svome caru u Stambulu,
Da pokloni sine tvoje.
Stara majka povrati se,
Pa je eto svome dvoru.
Dželal paša naredio,
A na svoje delibaše:
Uhavsite dva Morića,
Da otpišem do Stambola.
Ne sjedoše delibaše,
Dželal pašu poslušati,
Izvedoše dva Morića,
Na kapiju objesiše".

Nakon što su Morići bili uhvaćeni i povezani, odvedeni su u grad. Po svoj prilici provedeni su kroz Sarače i Kovače. Kroz iste je ulice trčala za njima i Morića majka. Tako stoji i u nekim varijantama, dok se u nekim spominju Halači mjesto Sarača. U nekim opet stoji, da im je mati trčala niz Kovače i Sarače. To je stoga što pjevač tih pjesama nije bio vješt topografiji Sarajeva. Marunovićeva pjesma zna da je Morić-majka letila od kuće i niz Atmejdan, gdje su Morići bili uhvaćeni, kako je već spomenuto.

Sva je prilika da su Morići, a valjda i ostale kolovođe, bili izvedeni pred kadiju. Na ovo me navodi njihov vakuf. Dan prije no su bili pogubljeni, oni

su uvakufili onaj mlin na Miljacki i odredili da se od prihoda šalje godišnje po 50 groša sirotinji Meke i Medine, a ostatak pripada muteveliji i dok je živa njihova majka ona će biti mutevelija, a iza njene smrti Ibrin sin i njegovi potomci. Tako je i bilo. Iz jedne, 17 godina iza njihove smrti pisane isprave, vidi se, da su oni tako odredili i da je o tome kadija izdao ispravu.[18]

Od ovih varijanti šest ih se završava smrću Morić-majke. Kad su Moriće udavili i dva topa opalili, ona sa jadu dosjetila i od žalosti joj je srce puklo. Pred kojih 30 godina pročitao sam Marunovićevu pjesmu svojoj rahmetli majci, a ona mi reče, da nije to tako bilo. Njihova je majka još dugo živila, a u pjesmi se tako pjeva da pjesma bude što žalosnija. Dalje mi je pričala moja majka kako se Morićka, kad je saznala da su joj sinovi udavljeni, zatvorila u sobu iz koje sedam dana niti je izlazila, niti je sebi koga puštala, a nije ni jela ni pila. Htjela je da umre od gladi. I kad je osvanuo osmi dan, izašla je iz sobe i rekla snahama: "Priteže glad jad"; To isto sam i kasnije slušao od nekih ljudi i žena. I Asimaga Morić mi je to pričao u svibnju 1938.

Znamo da je Morić majci bilo ime Amina i da je bila mutevelija vakufa svojih sinova, ona je bila i tutor svoga unuka Mustafe, sina Ibrahimagina. Umrla je nešto prije 17 rujna 1773, dakle 17 godina iza smrti svojih sinova. Nasljednici su joj bili kći Atija i unuk Mustafa. Njena je imovina procijenjena na 372 854 akče, a sastojala se od kuće u Vekil harč mahali i nešto zemlje u blizini grada Hodidjeda.[19] Prema pjesmi

---

[18]) Sidžil 15 str. 30.
[19]) Sidžil 15 str. 24.

bijaše ona mnogo bogatija. Taj imetak naslijediše u jednakim dijelovima spomenuta dva nasljednika.

Braća Morići ukopani su uz oca pod munarom Vekil harč džamije. Do oca lijevo leži Hadži Mehmedaga, a do njega Ibrahimaga, a uz njegov grob ukopana

je jedna žena. Biće to njihova majka. Na njenim nišanima nema nikakva natpisa, dok u braće Morića ima natpis i godina smrti. Vrlo je zanimljivo da su isto doba živila u Sarajevu još dva Morića istih imena i

to Mehmed čelebija i Ibrahimaga i da su umrli nekako u isto doba: Mehmed čelebija 1171, a Ibrahimaga 1170, dakle iste godine kad su braća Morići bili pogubljeni. Prvi je ukopan u istom dvorištu gdje i braća Morići, a drugi uz Jedilersku tekiju. Ni u jednog ne stoji čiji je sin pa je to zavelo g Vladislava Skarica[20] da napiše, da je grob našeg Ibrahimage uz Jedilersku tekiju i ako je još 1910 Kemura napisao, da mora da je ovaj Ibrahimaga bio poginulim Morićima stričević ili što bliži.[21]

Po predaji, što ju je zapisao Marunović od Mehmeda Porče, H. Mehmedaga (Pašo) Morić bio je ozbiljna lica, oštra pogleda, zatvorenih usta, a jake i teške desnice, Ibrahimaga je bio vesela lica, ljupka oka, otvorenih usta, dok mu je desnica bila i za čordu i za milovanje, a ovako ga i pjesma crta.

Predaja zna da su ova braća bili i zulumćari. Govori se kako bi njih dva sjeli na Šeheriju ćupriju, jedan prema drugom i opružili čibuke da se lule dodiruju pa bi sidjeli i pušili i niko nije smio preći preko ćuprije.

Istina je, da su oteli jedan bostan od Gazi Isabegova vakufa, ali ne za se, nego su ga privezali za službenike Vekil harč džamije. Time su jedan jak vakuf malo oštetili, a drugi slab pomogli, I to je sve što se o njima kao zulumćarima zna Njihovi potomci pjevali su također pjesmu o njihovoj pogibiji, ali su mi od te pjesme poznata samo dva stiha:

„Ufatiše dva Morića,
Dva Morića, dva hajduka."

---

20) Vl. Skarić: Sarajevo i njegova okolina od najstarijih vremena do austro-ugarske okupacije, Sarajevo 1937, str. 126.

21) Kemura o. c str. 102.

Ali kao što Morići nisu bili pašići (pašini sinovi) tako nisu bili ni hajduci. Oni su se s ostalim Sarajlijama digli protiv zuluma paša i vezira, a kad je nestalo među njima jednodušnosti i nastala međusobna svađa i bratski inat tu našu tešku bolest platiše glavom.

III

Atija i Mustafaga Morić

Od 1757 pa do 1777 ili još nešto kasnije ostala je kuća Morića na Atiji i Mustafi sinu lbrahimaginu i prema tome današnji su Morići njegovi potomci. Prije 1773 udala se Atija za nekog Hadži Ibrahimagu iz Careve mahale i, koliko se zna, s njim je imala troje djece: Fatimu, Nefisu i Abdulahagu i svi su bili 1812 punoljetni, a šta više imala je tada i punoljetnog unuka Sulejmana, sina Fatimina. Atija je umrla u listopadu ili studenom 1812. Moglo joj je biti preko 60 godina.

Po smrti svoje majke, Atija je bila uzurpirala muteveliluk nad vakufom svoje braće koji je pripadao Mustafi. U rujnu 1773 bio je Mustafa punoljetan, ali nesposoban za upravu svojom imovinom, pa mu je šeriatski sud postavio za tutora Hafiz Seid Mustafa efendiju sina Osmanova iz Jahja pašine mahale. Ovaj je podigao tužbu protiv te uzurpacije i sud je Atiju odbio, a muteveliluk je dosuđen Mustafi Moriću, na osnovi hudžeta, što ga je izdao kadija Hadži Muhamed ef. Meramija.[22]

Atija je odredila trećinu svoje imovine u dobrotvorne svrhe i umrla prije no je to službeno potvrđeno. To učiniše ubrzo iza Atijine smrti njene kćeri Fatima

---

22) Sidžil 15, str. 30.

i Nefisa i početkom zilhidže 1227 (oko 6 XII 1312)' sporazumiše se te uvakufiše dućan s magazom i krevetom u Terzijskoj čaršiji pod mukatom vakufa Mehmedbega Isabegovića. Prihod od ovih nekretnina trošiće se na njihov popravak, mukatu, popravak džamije Abdulah paše Muhsinovića,[23] a pored toga davače se plaća muderisu, imamu i muezinu iste džamije.[24]

Mustafa, kasnije Mustafaga Morić, rođen je 1756 ili 1757; oženio se 3 veljače 1776 Ajišom kćerkom nekog H. Alije iz Jahja pašine mahale i tada je bio paša.[25] Već 1778 vršio je službu mutevelije vakufa svoga oca i po tome nije više bio nesposoban za upravu imovinom. U dubičkom ratu 1789 sudjelovale su i Sarajlije. Među agama, koji u ljetu te godine razviše bajrake, spominje se na prvom mjestu Mustafaga Morić kao aga desetog odjela jeničara.[26] Početkom svibnja 1796 nalazimo ga kao serdengečdiju i s tom je titulom i umro 1815. Pokopan je u dvorištu Vekilharčove džamije. Iza njega ostao je sin Ibrahim i kći Hamida.

Mustafaga je bio imućan čovjek. Raspolagao je velikim ćiflukom na Baricama koji je Morićima pripadao od davnina, na kome bijaše odžak velik poput tvrđave zvan *Morića dvor*. Predaja kaže da je i Pašino brdo dobilo svoje ime po Paši Moriću. Na 5 lipnja

---

[23]) To je džamija Mehmedbega Minetovića ili kako je neki pišu Nesuhbegova, a stajala je na mjestu današnje vakufske direkcije. Pošto ju je iza velikog požara od 1697 popravio Muhsinović, zvala se neko vrijeme i njegovim imenom ne samo u narodu nego i u ispravama.

[24]) Ovu je vakufnamu objelodanio Kemura u Glasniku z m. 1911, str. 395.

[25]) Sidžil 17, str. 184.

[26]) R. Muderizović: Kronika Mula Mustafe Bašeskije, Gl. z. m. 1918, str. 86.

1796 izdana je dozvola jevreju Jaki Periću da na tome čifluku drži 200 ovaca i da proizvodi keškevalj.[27]

Početkom prošlog stoljeća držao je pod zakup t. zv. drugi novi han Gazi Husrevbegova vakufa te se po njemu i prozvao *Morića han*. Za Morića han zna i narodna pjesma (Kuba br. 235).

"Dockan pođoh, draga, iz Morića hana"

Mustafaga je i umro kao zakupnik, a u tome ga je naslijedio sin Ibrahim. Zanimljivo je i spomena vrijedno, da je do toga vremena Novi han Husrevbegova vakufa držao Đul Mustafa bajraktar po kome je također han kasnije prozvan Đulov han,[28] a Kolobaru Pinjo Ibrahim bajraktar,[29]. dakle sva tri glavna hana sarajevske čaršije bijahu tada u zakupu istaknutih jeničara. Spomenem li još da je Mustafaga sa sinom Ibrahimom fungirao kao svjedok pri sastavljanju Atijine zakladnice g. 1812, onda sam o njemu rekao sve što sam u izvorima našao.

Na nj će se odnositi i narodna pjesma, koja počinje:

"Podigli se mladi Vratničani
Na Bjelave Odundžića Ati
I pred njima Morić Mustafaga."

Jedna narodna pjesma zna za Morić Mustajbega, ali Morići nisu nikad bili bezi.

---

[27]) Sidžil 36, str. 264. Ovih godina, kao i danas, bavili su se isključivo jevreji produkcijom ove vrste sira, a o tome ima i nekoliko bilježaka u našim sidžilima.

[28]) S jednom grupom buntovnika iz Sarajeva prognan je i Đul Mustafa sin Ibrahimagin, bajraktar, u Tiranu i kada se dokazalo da nije kriv, pušten je kući. O tome je izdan ferman 5 IV 1242 (16 XI 1826). Umro je u Sarajevu 1255 (1839) i pokopan na Ravnim Bakijama. Po njemu se zove danas Đulagina ulica.

[29]) H. Kreševljaković: Han Kolobara, Novi Behar god. XI.

IV

Mustafagini potomci

Po smrti Mustafaginoj ostala su i opet na kraće vrijeme samo dva člana ove porodice (Ibrahimaga i Hamida) kao što je to bilo i nakon smrti Mustafagina oca.

Za Ibrahimagu znamo, da se je vjenčao 17 džum. II, 1217 (15 X 1802) Rejhanom kćerkom nekog H. Sulejmana iz Šejh Muslihudin mahale,[80] da je bio mutevelija Morića vakufa i zakupnik hana za 1816, ali ne znam dokle ga je držao. Umro je 1827 i pokopan kraj oca. Kakvu je službu vršio u jeničarskoj vojsci, ne znam, ali eto zaklopio je oči iste godine kad je završena i povijest jeničara u Bosni. Po njegovoj smrti prešao je muteveliluk na *Hamidu* i za tu službu izdan joj je berat 6 redžeba 1243 (23 I 1828).[31] Izgleda da se Hamida nije udavala. Umrla je 1838 i pokopana u istom groblju gdje joj se i sada grob vidi.

Od 1722 do 1838 poznate su u historiji dvije rođene Morićke: Atija i Hamida. Ali i narodna pjesma zna za dvije Morićke. Prva za Begaju Morić Alaj-bega. Pjesma je zabilježena u Mostaru prije svibnja 1902,[82] a govori o Ali pehlivanu koji je pao s užeta, zapetog od Halebine kule do bijela čoška Bišćevića. Dizalo ga malo i veliko i niko ga nije mogao dići dok ne dođe devet djevojaka i među njima Morić Begaja. Na ponovi poziv Begajin:

---

[30]) Sidžil 42, str. 258.

[31]) **Original berata u mene.**

[32]) **Kurt: Hrvatske narodne ženske pjesme (muslimanske) Mostar 1902, br. 9.**

"Ustaj Ale, draga dušo moja,
Na poklon ti bilo lice moje."

skoči Ale i odvede Begaju sobom pred kadiju.[33]

Ova će pjesma biti u vezi s Šahin-pehlivanom, vrsnim majstorom u ovoj vještini, a igrao je u Mostaru, 1669. Uspomenu mu je sačuvao u jednoj turskoj pjesmi suvremeni pjesnik Mostarac Husami.[34]

Druga narodna pjesma zna za Fatu Morića, koja odbija slugu svoga oca kao prosca, a ovaj joj se grozno osvetio postavši paša i svojim postupkom dokazao da je bio nitković.[35]

Iza Morića Ibrahimage ostalo je troje djece: Mehmed, Mustafa i kći Mulija. Oni su naslijedili od oca i tetke Hamide lijep imetak: veliku kuću u Vekilharčovoj mahali, nekoliko dućana u čaršiji, velik čifluk na Baricama, zemlju u okolici Hodidjeda i ogroman posjed oko današnje Čengića vile u Sarajevskom polju. Na prostoru Morića kuće danas su četiri kuće. U njoj je bila jedna soba velika kao kakva manja džamija, a u njoj dvije peći, u kuhinji ognjište na koje se moglo postaviti 18 tendžera, a u pitnoj peći se moglo oddjednom ispeći 4 pite. O nekadanjem dobrom stanju te aginske porodice i danas se priča, a o almaganu[36] age Morića pjeva pjesma:

---

[33]) U pjesmi se ističe da je Ale odveo sobom djevojku pred kadiju da se vjenča, a to je stoga što je nekoć bila velika rijetkost da mladenci idu sami pred kadiju nego su slali zamjenike. Samo vrlo siromašni mladenci išli su osobno pred kadiju.

[34]) H. Nametak: Mostarski stari most, Sarajevo 1932, str. 19-20.

[35]) Halid Kreševljaković: Kako se momak osvetio, Novi Behar god. IV str. 109.

[36]) almagan iskrivljeno od staroturske riječi ermegan, a znači dar — poklon.

Od Morića lijep almagan dođe :
Dvije dibe, četiri kadife,
Dva ćurčića i dva fernenčića,
Dva tunusa biserom kićena,
Dva kićena, a dva nekićena
I u džepu stotinu dukata,
A u drugom kutiju bisera
I četvere laleli pašmage[37]

Mulija se udala za Malićbega u Žepče, gdje je i umrla doživivši lijepu starost. Imala je tri sina: Mustajbega, Alibega i Širbega.

Mehmed je bio bajraktar. Priča se, da je bio dobar junak i veliki prijatelj vesele družine. Žena mu je bila Hanka, kći zlatara Ahmeda Porče, poznata ljepotica. Njeni ašici i momci govorahu: Kruška kolatuša Porčina Hankuša. Mehmed bajraktar umro je 1858. Iza njega ostao je sin Ibrahim i kći Uzejfa. Ibrahim aga je držao dugi niz godina han u Bravadžiluku. Uz to je bio mahalski muhtar. Dvaput se ženio. S prvom ženom nije imao djece, a s drugom (Hasnija Varešanović) imao je sina Hamdiju.

Mustafaga je rođen oko 1815. Dugi niz godina bavio se trgovinom saračke robe. Sedam godina živio je u Beogradu kao trgovac. Oko godine 1860 povrati se u Sarajevo i tu se oženi Zubejdom Mehmed Alibega Atlibegovića iseljenika iz Beograda. S njom je izrodio šestero djece i to tri sina (Hadži Muhamed, Ahmed i Asim) i tri kćeri (Hasnija Atifa i Fata). Sada je na životu samo Ašimaga. Zanimljivo je da nijednom sinu nije dao nijedno od tradicionalnih imena ove porodice.

---

37) Život i običaji muslimana u B. i H. II izdanje, Sarajevo 1908 str. 171.

Iza okupacije rasprodao je Mustafaga najveći dio imetka i s porodicom otselio u Tursku i kako se nije mogao nigdje obiknuti, povrati se opet u zavičaj. Umro je 4 II 1890 u svom odžaku na Baricama i ondje mu se i danas grob vidi. Morić je bio prvi među onim iseljenicima iz Sarajeva koji se povratiše na rođenu grudu. Povratak porodice djelovao je na nošnju muslimanke na ulici. Sve do 1866 nije Sarajka nosila na ulici druge nošnje do feredže. Atifa (Tifija) Morić prva je donijela u Sarajevo zar.

Danas je Morića porodica u Sarajevu brojna, ali nijedan njezin član ne posjeduje ništa od imovine svojih pređa.

DODATAK

Na str. 14 i 15 spominje se kao dobar pjevač narodnih pjesama Abdija Porča, koji je i sam ušao u narodnu pjesmu. Ovu pjesmu zabilježio sam ovih dana od 76-godišnjeg starca Vejsilage Begića, a glasi:

Ćemalušo, mali Carigradu,
U tebi su čari i veziri
Car vezira kroz biser doziva,
Vezir mu se kroz zlato odziva
"Moj veziru, što mi doći ne ćeš?"
"Padišahu, kako ću ti doći,
Kad ne mogu kroz sokake proći
Od ćošaka i od mušebaka,
Od momaka i od djevojaka,
Od šargije Porčina Avdije,
A od šiše Hadžajlića Muše,
I od pera Hrgine Šerife,
Od ljepote Fejzagine Šide"